

zauzimala vidno mjesto, danas je zbog raznih razloga u temeljima uzdrmana. Spolnost više nije ni tabu ni neki rubni problem čovjekovih zanimanja, već pozitivni sastavni dio čovjekovih mogućnosti. Međutim, norme koje su nekoć važile i kao putokaz i kao mjerilo, stavljene su u pitanje.

U suvremenom općem previranju zreo kršćanin imade dužnost razmotriti situaciju i na ovom području, pa onda zauzeti svoj stav, kojim će se moći osloboditi pritiska norme, shvaćene kao njemu izvanjskog bića, u korist čovjekovih mogućnosti. Umjesto izvanjske norme i zakona, dostojanstvo vlastite osobe i dostojanstvo drugih osoba postat će mjerilom ispravnosti toga njegova stava.

Dijalog društva Paulus-Gesellschaft u Münsteru je na jednom konkretnom primjeru pokazao, koja je nužna pretpostavka jedne *vjerodostojne* kršćanske moralke na području spolnosti: ona mora uzeti u obzir činjenice, o kojima joj mogu pružiti informacije oni stručnjaci koji proučavaju razna polja čovjekova djelovanja. Jedino na taj način ona će uspjeti izići iz nepromišljenih okvira nadvremenske moralnosti, te će moći otvoriti put prema onoj slobodi, na koju je kršćanin pozvan da je živi u vremenu.

Jakov Rafael ROMIC

Leszek Kolakowski, DER REVOLUTIONÄRE GEIST, izd. Kohlhammer, Stuttgart, 1972, 100 str.

Poljski marksistički filozof Leszek Kolakowski, koji je od 1970. g. profesor na »All Souls College« u Oxfordu, objavio je prošle godine zbirku od pet eseja: 1. »Der revolutionäre Geist« (7—19), 2. »Die gestrandete Linke« (20—36), 3. »Marxistische Philosophie und nationale Wirklichkeit« (37—56), 4. »Intellektuelle contra Intellekt« (57—80), 5. »Diktatur der Wahrheit: ein quadratischer Kreis« (81—98). Drugi i četvrti bili su već prije objavljeni na engleskom jeziku, treći i peti ovdje su tiskani po prvi put, a prvi je bio prije objavljen u skraćenom obliku. Prvi je zbirci dao usmierenje i ime, te će, barem stoga, biti korisno ukazati na znakoviti sadržaj toga malog teksta. Ovdje želimo staviti »u zagrade« autorovu tvrnju, da revolucionarna nada u potpu-

no otkupljenje imade svoj razlog u potpunoj pokvarenosti svijeta (18), kao i činjenicu da će on sâm na koncu iz temelja posumnjati u ostvarivost te nade (19), a osvrnut ćemo se na analizu revolucionarnog mentaliteta ili duha, koji, ako se uspoređi s nekim povijesno-praktičnim ostvarenjima revolucionarnih pokreta, teži ka samoiščekzavanju zbog sljubivanja s oportunističkom statikom statusa quo (kao npr. kršćanstvo prvih stoljeća, pa kasnije luterizam itd.).

Marksistički pojam revolucije označava čin, kojim se vlast jedne klase silom oduzima i prenosi na drugu klasu koja je oduzima. Revolucionarni duh ili mentalitet prisutan je, međutim, i u drugim pokretima, koji nisu revolucionarni u tako određenom marksističkom smislu. Radi preglednosti, a i zbog iznalaženja zajedničkih struktura u različito motiviranim pokretima u smislu dijaloga, iznijet ćemo ovdje po točkama one oznake revolucionarnog duha, koje su, prema mišljenju Kolakowskoga, zajedničke svim revolucionarnim pokretima, pa tako (ili posebice) kršćanstvu i marksizmu.

1. Revolucionarni je mentalitet označen čvrstom vjerom, da je potpuno otkupljenje, za koje se nadajući bori, *moguće*.
2. Potpuno otkupljenje je u posvemašnjoj stvarnoj suprotnosti s ropski nedostojnim stanjem sadašnjeg povijesnog trenutka.
3. Potpuna suprotnost među tim dvama trenucima, tezom i antitezom, određuje da među njima *nema kontinuiteta*.
4. Potpuno otkupljenje je jedini uistinu ljudski cilj čovječanstva, te se tom cilju sve ostale vrednote imaju podvrći i služiti mu kao sredstva kojim se on ostvaruje.
5. U perspektivi toga jedinog cilja, u sadašnjem trenutku (tetičnom i otuđenjima pokvarenom) može postojati samo jedna vrednota i jedan samo cilj: totalna negacija postojećeg svijeta.
6. Trpjenje i patnja nužni su prateći elementi povijesnog hoda prema Otkupljenju, pa zato one i imaju smisla.
7. Revolucionarci ne vjeruju u čistište, već u križni put, u pakao i u raj, u kraljevstvo totalnog otkupljenja i totalnog zla; oni rezoniraju prema načelu »sve ili ništa« (8).

Ideja potpunog otkupljenja, dakle, ne pojavljuje se tek u novije vrije-

me, jer pripada kršćanstvu, ili točnije Kristovoj nauci, koja je sva strukturirana prema Apokalipsi budućnosti. Ta ideja ulazi u središte svijesti onda, kad povijesni čovjek dolazi u opasnost gubljenja svoje biti u alijenantnim situacijama. Ostvarenje te ideje, tj. revolucija kao izlazak iz tih situacija i put oslobođenja, pokazuje u praksi određene deklinacije od vlastitog usmjerenja.

Revolucija, prodahnuta gore opisanim duhom, još uvijek se ukazuje jedinom učinkovitim putem potpunog oslobođenja. Revolucija neće nastati ni beskonačnim umnožavanjem reformi, jer ona nije djelomična ni polovična, niti poznaje kontinuiteta (13). Kolakowski međutim, polazeći od povijesne analize revolucijskog fenomena, drži, da se u praksi prihvaća to načelo kontinuiteta. Revolucija, ako hoće biti revolucija, mora dosljedno i stalno biti prožeta revolucionarnim duhom. To je poruka prvog, a i ostalih četiriju eseja.

Jakov Rafael ROMIC

Eugen Werber, KRŠĆANSTVO PRIJE KRISTA? Liber, Zagreb 1972.

Kazališni umjetnik i scenograf, dobar poznavalac hebrejske književnosti, povijesti i jezika, pruža nam prigodom dvadeset pete godišnjice »otkrića stoljeća«, »neosporno najznačajnijeg pronalaska književnih dokumenata antičkog svijeta«, prvi djelomični prijevod na našem jeziku ovih značajnih dokumenata biblijskih i vanbiblijskih tekstova iz vremena koje prethodi kršćanstvu i prvog stoljeća kršćanstva. Prevodilac daje knjizi naslov: »Sekta Novoga zavjeta«, što bi najbolje odgovaralo. Izdavač daje knjizi naslov: »Kršćanstvo prije Krista?« dodavši i upitnik uz taj naslov »u uvjerenju da time poagađa najzanimljivije ključno pitanje kumranskog problema i da ujedno apelira na širi krug čitalaca, što ova knjiga nesumnjivo zaslužuje« (str. VIII).

Knjiga ima tri dijela. Izdavač je dodao Predgovor, a prevodilac Pogovor i Literaturu.

Prvi dio: *Priča o otkriću*. Pisac nam lijepim jezikom prepričava uzbudljivu, dramatsku, punu zapleta priču koja ima svoj početak proljeća 1947. po gregorijanskom kalenda-

ru, 1366. »po Hidžretu«, kako računaju muslimani, 5707. »od stvaranja svijeta«, kako računaju Židovi. Naslov je pogođen jer zaista ovaj povijesni trenutak tako važan za spise prerastao je u »istočnjačku bajku o skrivenom i nađenom blagu«, i »nitko više neće saznati što se točno zbitlo«. Priča je povezana uz mladog pastira Muhameda ad-Dib, iz beduinskog plemena Taamira. Jedno je sigurno da je ovo beduinsko plemo povezano uz »otkriće stoljeća« i da je ono posvuda gotovo prije obavilo svoje »znanstvene pohode« u špiljama nego stručnjaci i arheolozi, te da su oni bili koji su stručnjacima pokazali skriveno blago svitaka u špiljama.

Svakako proljeća 1947. najsačuvaniji rukopisi prve špilje (I Q) kreću iz svojeg gotovo dvijetisućnog skloništa na daleki put. Stižu najprije u ruke betlehemske zakupca trgovca Halila Iskendera Sahina, zvanog »Kando«, koji postaje posrednikom gotovo svih značajnijih spisa otkrivenih na Mrtvom moru. U zraku je »mirisao barut«. To je posljednja godina britanskog mandata u Palestini, godina odluke Ujedinjenih naroda o podjeli Palestine i osnivanju države Izrael. 14. 5. 1948. prestaje mandatarna vlast Britanskog imperija, slijedi proglašenje države Izrael 15. 5. 1948. i početak prvog rata između Izraela i ujedinjenih arapskih zemalja. U pozadini ovih svjetskih zbivanja, pisac nam opisuje jednu drugu bitku, gotovo isto toliko važnu, bitku za svitke iz prve špilje, koju vodi E. L. Sukenik, šef katedre za arheologiju na Hebrejskom sveučilištu i poznati paleograf i koju će nastaviti njegov sin general izraelske armije J. Jadin preko »diplomatskih« veza u Americi otkupivši pet svitaka od armenskog metropolite mar Atanasiusa koji ih je prokrijumčario u Ameriku. Svi svitci I Q nađu konačno svoje dostojno mjesto god. 1955. u veličanstvenoj zgradi, podignutoj za tu svrhu, u Hramu knjige.

Već koncem siječnja 1948. Sukenik saziva konferenciju za štampu i objavljuje svijetu da je znanost dobila u ruke najstarije hebrejske rukopise starozavjetnog sadržaja i rukopise nepoznate hebrejske sekte. I poznati arheolog W. E. Albright dobivši u ruke prve snimke rukopisa govori o »najvećem otkriću rukopisa modernih vremena« i datira ih u I. st. pr. K.